

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2025-05-16

Ärendenummer SLK-2025-00354

Handläggare

Karin Magnusson, Britta Timan

Telefon: 031-368 05 80

E-post: karin.magnusson@stadshuset.goteborg.se

E-post: britta.timan@stadshuset.goteborg.se

Remiss från Utbildningsdepartementet - Betänkandet En socionomutbildning i tiden (SOU 2025:27)

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Yttrande över remissen En socionomutbildning i tiden (SOU 2025:27), i enlighet med bilaga 2 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, översänds till Utbildningsdepartementet.

Sammanfattning

Göteborgs Stad har 2025-03-10 fått Utbildningsdepartementets remiss Betänkandet en socionomutbildning i tiden (SOU 2025:27). Yttrandet ska vara Utbildningsdepartementet tillhanda senast 2025-06-12.

Utredningen föreslår att socionomexamen stärks med nya mål kopplade till aktuella samhällsutmaningar och en breddad målgruppsförståelse, inklusive äldre och personer med funktionsnedsättning. Fokus ligger på att tydligare knyta teori till praktik, bland annat genom ökad kunskap om vetenskap, beprövad erfarenhet och brottsförebyggande arbete. Nya mål föreslås kring ungdomskriminalitet, hedersrelaterat våld, samverkan och juridik, samtidigt som kritisk reflektion lyfts. Minst 30 högskolepoäng verksamhetsförlagd utbildning (VFU) föreslås bli obligatoriskt, med förstärkt finansiering och nationell samordning. Utredningen föreslår även alternativt urval samt en ny översyn av möjlig förlängning, avancerade studier och specialisering.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen tillstyrker förslagen och yttrar sig över utredningen med de synpunkter som lämnas i detta tjänsteutlåtande.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Stadsledningskontoret gör bedömningen att en utökad verksamhetsförlagd utbildning (VFU) enligt utredningens förslag kommer att medföra ökade kostnader för kommunerna. Detta gäller särskilt behovet av handledarinsatser, där erfarna socionomer behöver avsätta tid från ordinarie arbetsuppgifter för att stödja studenter under deras praktik. Mot denna bakgrund är det avgörande att ett beslut fattas om ekonomisk ersättning till de arbetsgivare som tillhandahåller VFU-platser. Utan sådan kompensation riskerar möjligheten att ta emot studenter att påverkas på ett sådant sätt att förslaget inte går att genomföra. Modellen för ersättning till kommunerna bör vara likvärdig och tydlig, och att den ekonomiska ersättningen bör motsvara kommunens faktiska kostnad.

Samtidigt kan förslagen på sikt få vissa positiva ekonomiska effekter. En mer praktiskt förankrad och forskningsbaserad socionomutbildning kan innebära att nyutbildade socionomer är bättre rustade för yrket, vilket i förlängningen kan bidra till förbättrad arbetsmiljö, minskad personalomsättning och minskad ohälsa. Ett ökat fokus på förebyggande och tidiga insatser, grundade i aktuell forskning, kan även stärka träffsäkerheten i det sociala arbetet och på så vis ge ett mer effektivt resursutnyttjande inom socialtjänsten. Det är dock osäkert i vilken utsträckning förslagen faktiskt kommer att leda till dessa effekter, och hur stora de i så fall kan bli.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsledningskontoret har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Utredningens huvudsakliga förslag syftar till att anpassa socionomutbildningen för att bättre möta de aktuella samhällsutmaningar och kompetensbehov som socionomer ställs inför i sin yrkesutövning. Kunskapen föreslås stärkas gällande bland annat ungdomskriminalitet, mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Dessutom föreslås stärkt kunskap om äldres livsvillkor och personer med funktionsnedsättningar. Utöver kunskap om specifika problemområden betonar förslagen vikten av att stärka färdigheter som är centrala för det sociala arbetet, såsom samverkan med de människor som berörs, deras närstående och med andra yrkesgrupper och samhällsaktörer, vilket anses avgörande för att möta komplexa sociala problem. Målet är också att stärka förmågan att arbeta förebyggande och att kunna kritiskt granska, bedöma och använda relevant information för att bidra till utveckling av yrket och verksamheten. Klienternas perspektiv och uppfyllandet av mänskliga rättigheter enligt internationella konventioner har varit en primär prioritering.

Genom att tydligare inkludera dessa områden och färdigheter syftar förslagen till att bättre rusta framtida socionomer att möta människor i utsatthet och bidra till ett mer effektivt och proaktivt socialt arbete. Stadsledningskontoret ser positivt på de föreslagna förändringarna, men anser att hbtqi-perspektivet också behöver förstärkas, då denna grupp fortfarande stigmatiseras och utsätts för diskriminering. Målet är att socionomer ska ha kompetens att hantera komplexa problem och navigera i den verklighet som präglas av strukturella utmaningar. En stärkt utbildning bidrar till att socionomerna blir mer bättre rustade att möta utsatta grupper och att fungera som kompetenta professionella i samverkan med andra aktörer.

Utredningens förslag om alternativt urval baserat på yrkeslivserfarenhet för antagning till socionomprogrammen skulle på sikt kunna bidra till en ökad mångfald bland socionomer. En större mångfald bland förvaltningens anställda, utifrån exempelvis yrkeslivserfarenhet och ålder, kan i förlängningen få en positiv effekt för invånarnas tillit och förtroende för socialtjänsten.

Bilagor

1. Sammanfattning av betänkandet En socionomutbildning i tiden (SOU 2025:27)
2. Förslag till yttrande

Ärendet

Göteborgs Stad har 2025-03-10 fått Utbildningsdepartementets remiss Betänkandet en socionomutbildning i tiden (SOU 2025:27). Yttrandet ska vara Utbildningsdepartementet tillhanda senast 2025-06-12.

Beskrivning av ärendet

Ärendets beredning

Remissen har på grund av den korta svarstiden inte kunnat nämndbehandlas. Betänkandet har därför remitterats till förvaltningen för funktionsstöd, socialförvaltningarna Centrum och Hisingen samt äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen.

Remissen har även skickats till socialförvaltningarna Nordost och Sydväst för kännedom och eget ställningstagande till ett eventuellt yttrande.

Yttrande har inkommit från förvaltningen för funktionsstöd, socialförvaltningarna Centrum och Hisingen samt äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen. Förvaltningarnas yttranden sammanfattas under rubriken Yttranden från remissinstanserna. Yttrandena i sin helhet finns på stadsledningskontoret.

Utredningens uppdrag

Regeringen beslutade 2023-08-17 om kommittédirektiv Översyn av socionomexamen för att motverka ungdomskriminalitet (dir. 2023:121). Beslutet innebär att en särskild utredare fick i uppdrag att se över examensmålen för socionomexamen med syfte att:

- motverka ungdomskriminalitet,
- säkerställa att studenter får relevant kunskap och förmåga för dagens krav,
- samt kartlägga möjligheterna till specialisering inom socialt arbete, särskilt kopplat till ungdomsbrottslighet.

Genom ett tilläggsdirektiv som beslutats 2024-03-21 (dir. 2024:32) utvidgades uppdraget för att även inkludera andra samhällsutmaningar och kompetensbehov utöver ungdomskriminalitet. Utredningen skulle även kartlägga vilka möjligheter som finns inom högskolan att specialisera sig i socialt arbete eller motsvarande, även inom andra områden än ungdomsbrottslighet.

Utredningens bedömning och förslag

Utredningens förslag innebär en bred reformering av socionomprogrammen, med fokus på förändringar i examensordningen. Utredningen menar att glappet mellan socionomprogrammen och yrkesverkligheten behöver minska. Utredningen föreslår att programmets karaktär av generalistutbildning behålls, men med tydligare ramar för delar i programmet, vilket ska stärka förutsättningarna för progression i utvecklingen av studenternas ämnesmässiga, professionella och vetenskapliga kunskaper.

Förslagen är organiserade i fyra teman: aktuella samhällsutmaningar, arbetssätt och samverkan, juridikutbildning samt verksamhetsförlagd utbildning. De flesta av förslagen handlar om nya eller förändrade examensmål för socionomprogrammen. Utredningen lämnar också två förslag utanför utredningens direktiv. Ett förslag till regeringen om att utreda förlängd socionomutbildning med examen på avancerad nivå, och ett förslag på uppdrag till Universitetskanslersämbetet om kravnivåerna inom socionomprogrammen.

Aktuella samhällsutmaningar

Kunskap om aktuella samhällsutmaningar

Utredningen föreslår ett tillägg i examensmålen om kunskap om aktuella samhällsutmaningar. Utredningen menar att socionomprogrammets innehåll behöver prövas och omprövas kontinuerligt för att vara i takt med samtiden och de samhällsutmaningar och kompetensbehov som samhällsutvecklingen för med sig.

Kunskap om sambandet mellan vetenskap och beprövad erfarenhet och sambandets betydelse för yrkesutövningen

Utredningen föreslår ett tillägg i examensmålen om kunskap om samband mellan vetenskap och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen. Utredningen vill med detta tillägg rikta fokus på tillämpning, det vill säga att studenten ska kunna koppla teoretiska kunskaper till praktisk handling. Förslaget knyter an till den nya socialtjänstlagens bestämmelser om en socialtjänst baserad på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Kunskap om äldres livsbetingelser och om hur funktionsnedsättningar påverkar människors livsbetingelser

Utredningen föreslår att två målgrupper som tidigare inte varit nämnda i examensmålen läggs till: äldre och personer med funktionsnedsättningar. I nuvarande mål för socionomexamen nämns endast målgrupperna barn, kvinnor och män.

Kunskap om hur normbrytande beteende och kriminalitet kan förebyggas och brytas bland barn och unga

Utredningen föreslår ett nytt examensmål om kunskap om och förståelse för hur social utsatthet, normbrytande beteende och ungdomskriminalitet kan förebyggas och hur återfall i brott kan motverkas. Utredningen menar att socionomer behöver grundläggande kunskaper om ungdomsbrottslighetens orsaker och kunskaper om metoder som kan bidra till att bryta utvecklingen. Förslaget knyter an till hur den nya socialtjänstlagen föreslås inkludera ett brottsförebyggande ansvar för socialnämnden.

Kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck

Utredningen föreslår en komplettering av nuvarande examensmål "visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer" med tillägget "...samt om hedersrelaterat våld och förtryck.". Enligt utredningen får socionomstudenter ingen eller mycket begränsad kunskap om hedersvåld inom ramen för sin grundutbildning. Utredningen menar att det ofta krävs helt andra insatser från samhällets sida för att förebygga och hantera konsekvenserna av hedersvåld än vid annat våld. Förslaget knyter an till den nya socialtjänstlagen, där det i propositionen beskrivs att hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem som är både en uppgift och en utmaning för socialtjänsten.

Arbetssätt och samverkan

Utredningen föreslår två nya och ett omformulerat examensmål där socionomers förmåga till samverkan och samordning understryks. Utredningen anser att samverkan med andra personer eller organisationer ofta är avgörande i det sociala arbetet, men att detta inte framgår i den nuvarande examensordningen. Närstående specificeras som samarbetspart, för att tydliggöra att samarbete med anhöriga är viktigt. Förslagen knyter an till den nya socialtjänstlagen där samverkan, samordning och ett proaktivt förhållningssätt är avgörande för ett socialt arbete med fokus på förebyggande insatser.

Utredningen föreslår också ett tillägg i examensmålen om att kritiskt granska och bedöma information och bidra till utveckling av yrket och verksamheten. Utredningen menar att tillgången till forskningsresultat ännu är otillräcklig inom flera områden, vilket innebär att socionomstudenter inte kan räkna med att få all nödvändig forskningsbaserad kunskap inom ramen för sin grundutbildning. Därför behöver studenterna utveckla förmågan till kritisk reflektion och granskning, samt ha insikt om att socialt arbete utvecklas i takt med kunskapsutvecklingen inom området.

Utbildning i juridik

Utredningen föreslår ett tillägg i examensmålen om att tillämpa författningar inom ramen för socialt arbete. Utredningen menar att de juridiska kunskaperna utgör en bottenplatta som socionomerna behöver stå stadigt på i sin yrkesutövning, och att dessa behöver integreras med relevant kunskap inom området socialt arbete. Utredningen lyfter särskilt barnets bästa som ett juridiskt begrepp som kräver kunskaper på flera områden vid analys och bedömning. Utredningen föreslår ett examensmål med minimikrav på 30 högskolepoäng (hp) i juridik för att tydliggöra juridikkunskapernas centrala betydelse inom socionomprogrammen och i socionomernas yrkesutövning.

Verksamhetsförlagd utbildning

Utredningen föreslår att minst 30 hp handledd verksamhetsförlagd utbildning (VFU) ska ingå i socionomprogrammen. I dagsläget varierar omfattningen av VFU, och utredningen vill bekräfta och befästa en praxis gällande omfattningen av VFU som redan finns vid de flesta lärosäten. En miniminivå ger socionomprogrammen tydliggör att verksamhetsförlagd utbildning har en central betydelse.

Utredningen framhåller att den verksamhetsförlagda utbildningen inom socionomprogrammen behöver förstärkt finansiering. Socionomprogrammen hör till de utbildningsområden som generellt har lägst ersättning. Utredningen jämför finansieringen av verksamhetsförlagd utbildning mellan socionomprogrammen, lärarutbildningen och sjuksköterskeprogrammet och menar att skillnaderna i ekonomiska villkor för VFU inom dessa olika yrkesexamina är både orimliga och svårbegripliga.

Alternativt urval

Utredningen föreslår införandet av alternativt urval baserat på arbetslivserfarenhet vid antagning till socionomprogrammen. Utredningen belyser att många studenter antingen helt saknar tidigare yrkeserfarenhet eller har mycket begränsad yrkeserfarenhet när de genomför sin socionomutbildning. Utredningen menar att förslaget kan leda till fler arbetslivserfarna studenter, vilket förändrar förutsättningarna för verksamhetsanknytning och färdighetsträning inom programmen.

Förlängd utbildning till avancerad nivå

Utredningen har, i enlighet med sitt direktiv, utgått från att socionomutbildningen även fortsättningsvis ska omfatta 210 hp, men lyfter behovet av att överväga en förlängning med ytterligare 60-90 hp för att möjliggöra mer avancerade studier. Eftersom flera grundläggande frågor om socionomers kompetens och universitetens roll i kompetensförsörjningen inte kunnat besvaras, föreslår utredningen att en ny utredning tillsätts för att belysa konsekvenserna av en sådan förändring. Det föreslås också att denna utredning analyserar ett gemensamt förslag från flera aktörer om att införa en ny yrkesexamen på avancerad nivå som specialistsocionom. Examen omfattar minst 60 hp och kräver ett års yrkeserfarenhet.

Översyn av kravnivåer

Utredningen har identifierat flera resultat som pekar på att det är angeläget att Universitetskanslersämbetet (UKÄ) uppmärksammar kravnivåerna, samt förutsättningarna att upprätthålla fullgoda kravnivåer inom utbildningen. Det handlar bland annat om att arbetsgivare, yrkesverksamma socionomer och brukare ser att de kunskaper som socionomer får med sig från utbildningen ofta är otillräckliga.

Yttranden från remissinstanserna

Förvaltningen för funktionsstöd

Förvaltningen för funktionsstöd ställer sig positiv till utredningens förslag och välkomnar de förstärkta examensmålen. Det är särskilt värdefullt att betänkandet betonar behovet av kunskap om social utsatthet, samverkan, ledarskap samt vetenskaplig och erfarenhetsbaserad förankring. Förvaltningen ser positivt på det tydliga professionsfokus som utredningen har. Det är viktigt att studenter ges konkret träning i motivationsarbete och förändringsledning – särskilt inom områden som LSS, beroendevård, våld i nära relationer och stöd till barn i utsatta situationer.

Förslaget om att verksamhetsförlagd utbildning (VFU) ska omfatta minst 30 hp och ges särskild status i resursfördelningen bedöms välkommet. För att intentionerna ska kunna förverkligas krävs dock tydlig ansvarsfördelning mellan lärosäten och kommuner samt långsiktig statlig finansiering.

Samtidigt framhåller förvaltningen vissa brister. Det finns en risk att examensmålen får ett alltför snävt fokus på ungdomskriminalitet, vilket kan leda till en förskjutning mot ett kriminalpolitiskt perspektiv snarare än ett socialt förändringsarbete. Socionomens breda yrkesfält, som sträcker sig långt utanför socialtjänsten, bör också återspeglas tydligare i utbildningens utformning. Därtill saknas en tydlig betoning på socionomens roll som förändringsaktör, något som behöver lyftas explicit i examensmålen.

Förvaltningen understryker även behovet av att säkerställa kvalitet och bredd i utbildningens innehåll, inklusive kunskap om funktionsnedsättningar och andra komplexa livsvillkor. Utan detta riskerar centrala kompetensområden att marginaliseras.

Avslutningsvis framhåller förvaltningen vikten av incitament för närvaro och engagemang under utbildningen, behovet av att särskild specialisering ibland bör ske i form av vidareutbildning, samt att utbildningen bör ge en grund för samverkan med andra yrkesgrupper inom det förebyggande arbetet.

Socialförvaltning Centrum

Förvaltningen är i huvudsak positiv till utredningens förslag, men betonar att flera aspekter behöver beaktas för att förslagen ska få önskad effekt.

Förvaltningen instämmer i att förslagen kan bidra till en mer likvärdig socionomutbildning och bättre övergång till yrkeslivet. Ett ökat fokus på färdighetsträning, samt förmåga att leda svåra samtal och hantera människor i utsatta livssituationer, bedöms välkommet. Men praktisk träning och mognad måste genomsyra hela utbildningen, inte enbart den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU).

Förvaltningen tillstyrker förslaget om utökade examensmål som gällande ungdomskriminalitet, hedersrelaterat våld och normbrytande beteenden, men framhåller att dessa teman måste behandlas integrerat och med ett intersektionellt perspektiv.

Risken är annars att sambanden mellan olika typer av utsatthet förbises. Förvaltningen betonar särskilt vikten av ökad kunskap om psykisk ohälsa, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och samvariation med annan utsatthet. Samtidigt varnas för att uppräknningar av målgrupper kan leda till att andra grupper osynliggörs, därför bör utbildningen omfatta samtliga diskrimineringsgrunder.

Stärkt finansiering för VFU är positivt, men genomförandet kräver att lärosäten ersätter verksamheterna ekonomiskt. Det är idag svårt att utse handledare till studenter på grund av hög arbetsbelastning. Ekonomisk ersättning kan underlätta och förbättra förutsättningarna för kvalitativ handledning.

Förvaltningen ser positivt på alternativt urval vid antagning, särskilt för sökande med relevant yrkeslivserfarenhet inom socialt arbete eller med högre grad av personlig mognad. Detta kan bidra till ökad mångfald, bättre kompetensförsörjning och minskad personalomsättning.

Slutligen tillstyrker förvaltningen förslaget om att utreda ett förlängt socionomprogram och specialisteriktningar vidare. Det är avgörande att en sådan utredning sker i nära dialog med arbetsgivare för att säkerställa att utbildningen möter verksamheternas behov av fördjupad kompetens.

Socialförvaltning Hisingen

Förvaltningen ställer sig positiv till utredningens förslag avseende förändringar i examensmålen för socionomutbildningen och en bred reformering av socionomprogrammet. Förslaget innebär att man bibehåller en bred generalistutbildning men adderar tydligare ramar för bärande delar i programmet och ökad tyngd åt färdighetsträning genom förlängd verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Genom de tydligare ramarna i programmet ökar likvärdigheten mellan socionomprogram vid olika högskolor och universitet och på detta vis också likvärdigheten i socionomers kunskaper oavsett var man studerat.

Äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen

Förvaltningen tillstyrker utredningens förslag om ändringar i examensförordningen och bedömer att dessa utgör ett positivt steg i utvecklingen av socionomutbildningen. Det är särskilt välkommet att utredningen lyfter fram behovet av kunskap om äldre personer och personer med funktionsnedsättning som en förutsättning för socionomexamen.

Förvaltningen föreslår också att utredningen kompletteras med en rekommendation om att hela examensordningen för socionomprogrammet bör genomsyras av ett livsloppsperspektiv. Ett sådant helhetsperspektiv bidrar till att stärka utbildningens relevans och kvalitet i mötet med människor i olika skeden av livet.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen tillstyrker förslagen och yttrar sig över utredningen med de synpunkter som lämnas nedan.

Stadsledningskontoret är positiv till utredningens förslag och välkomnar de förstärkta examensmålen. Det är positivt att betänkandet betonar behovet av kunskap om social utsatthet, samverkan, ledarskap samt vetenskaplig och erfarenhetsbaserad förankring. Det är positivt att examensmålen breddas till att omfatta frågor om ungdomskriminalitet, hedersrelaterat våld och normbrytande beteenden.

Dessa teman måste integreras i utbildningen på ett sätt som speglar hur olika former av utsatthet samverkar. Utan ett helhetsperspektiv som beaktar individers varierande livsvillkor och bakgrunder riskerar viktiga samband att förbises. Det är särskilt viktigt att utbildningen stärker kunskapen om psykisk ohälsa, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och hur dessa kan samvariera med andra former av social utsatthet. Programmet bör även genomsyras av ett livsloppsperspektiv, där sambandet mellan tidiga livsvillkor och senare utsatthet synliggörs och tas på allvar. Praktisk träning och mognad måste genomsyra hela utbildningen, även teoretiska kurser behöver tydligt kopplas till yrkets praktiska utmaningar.

Utredningen föreslår en komplettering av det nuvarande examensmålet "visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer" med tillägget "...samt om hedersrelaterat våld och förtryck." Stadsledningskontoret anser att denna utvidgning är välmotiverad, men menar att examensmålet även bör omfatta kunskap om sexuell exploatering, prostitution och människohandel. Socionomer behöver stärkas i sin kunskap om dessa företeelser för att kunna identifiera och bemöta komplex utsatthet, ge rätt stöd till drabbade och bidra till ett effektivt samordnat skydd.

Stadsledningskontoret anser också att det examensmål som rör förståelse för barns behov samt samhälls- och familjeförhållanden som påverkar kvinnors och mäns livsvillkor bör utökas, inte enbart med kunskap om äldres livsbetingelser och om hur funktionsnedsättningar påverkar livsvillkor, utan även med kunskap om hbtqi-personers livsbetingelser. Hbtqi-personer fortfarande stigmatiseras och utsätts för diskriminering. En sådan breddning skulle stärka socionomers förmåga att arbeta inkluderande, professionellt och rättssäkert.

Förslaget om att VFU ska omfatta minst 30 hp och ges särskild status i resursfördelningen är positivt. För att intentionerna ska kunna förverkligas krävs dock tydlig ansvarsfördelning mellan lärosäten och kommuner samt långsiktig statlig finansiering. Genomförandet kräver att lärosäten ersätter verksamheterna ekonomiskt. Det är idag svårt att utse handledare till studenter på grund av hög arbetsbelastning. Ekonomisk ersättning förbättrar förutsättningarna för kvalitativ handledning.

Vidare ser stadsledningskontoret positivt på möjligheten till alternativt urval vid antagning, särskilt för sökande med yrkeslivserfarenhet inom socialt arbete och hög personlig mognad. Detta kan bidra till ökad mångfald, stärkt kompetensförsörjning och minskad personalomsättning.

Slutligen vill stadsledningskontoret framhålla att förslaget om att utreda ett förlängt socionomprogram samt möjligheten till specialistinriktningar är välkommet. Det är viktigt att en sådan utredning sker i nära samverkan med kommuner och andra arbetsgivare för att säkerställa att utbildningen möter verksamheternas behov av fördjupad kompetens.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Sammanfattning

Regeringen beslutade den 17 augusti 2023 att uppdra åt en särskild utredare att genomföra en översyn av socionomexamen för att motverka ungdomskriminalitet (dir. 2023:121). Den 21 mars 2024 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till utredningen. Uppdraget utvidgades då till att överväga om målen i examensbeskrivningen behöver anpassas efter dagens samhällsutmaningar och kompetensbehov (dir. 2024:32). Den 24 oktober 2024 beslutade regeringen att uppdraget ska redovisas den 28 februari 2025 (dir. 2024:100).

Utredningen tog inledningsvis namnet Utredningen om en översyn av socionomexamen för att motverka ungdomskriminalitet (U 2023:04). Under hösten 2024 ändrades namnet till Utredningen om en översyn av socionomexamen. Utredningens arbete, analys och förslag presenteras i SOU 2025:27 *En socionomutbildning i tiden*. Betänkandet innehåller sju kapitel:

Kapitel 1. Författningsförslag

I *kapitel 1. Författningsförslag* sammanfattas utredningens förslag på förändringar i Högskoleförordning (1993:100), bilaga 2 Examensordning. Förslagen innebär att det totala antalet examensmål för socionomexamen ökar från 14 till 15 jämfört med nuvarande examensordning.

Förändringsförslagen kan läsas och förstås vart och ett för sig, men ska i första hand ses som delar i en större och integrerad lösning. Sammantagna innebär utredningens förslag en bred reformering av socionomprogrammet. I denna ingår att programmets karaktär av generalistutbildning bibehålls, men med tydligare ramar för bärande delar i programmet. Detta stärker förutsättningarna för progression i utvecklingen av studenternas ämnesmässiga, profes-

sionella och vetenskapliga kunskaper. De tydligare ramarna ökar även likvärdigheten mellan socionomprogrammen vid olika lärosäten, och därmed även likvärdigheten i socionomernas kunskaper. Förslagen syftar även till att ge ökad tyngd åt färdighetsträningen inom programmet.

Kapitel 2. Inledning

I *kapitel 2. Inledning* beskrivs utredningens uppdrag och arbetssätt.

Inledningsvis koncentrerades arbetet till direktivets uppdrag att se över examensmålen för socionomexamen i syfte att säkerställa att studenterna får den kunskap och förmåga som krävs för att dels förebygga att barn och unga börjar begå brott, dels bryta en brottslig utveckling och förebygga återfall i brott, samt att kartlägga vilka möjligheter som finns att inom högskolan specialisera sig i socialt arbete eller motsvarande inom området ungdomsbrottslighet. De samråd och den övriga datainsamling som ägde rum hade denna inriktning.

Från och med tilläggsdirektivet i mars 2024 vidgades arbetet till att även ta ställning till om målen i examensbeskrivningen för socionomexamen behöver ändras för att bättre anpassa utbildningen utifrån dagens samhällsutmaningar och kompetensbehov och, om så är fallet, föreslå nya eller ändrade examensmål, och kartlägga vilka möjligheter som finns inom högskolan att specialisera sig i socialt arbete eller motsvarande även inom andra områden än ungdomsbrottslighet.

Kapitlet innehåller även definitioner av ett antal centrala begrepp samt avgränsningar för utredningens arbete.

Kapitel 3. Socionomers utbildning

Kapitel 3. Socionomers utbildning består av fyra delar. I avsnitt 3.1 ges en historisk tillbakablick på socionomers utbildning, från de första socialinstituten på 1920-talet, via socialhögskolorna på 1960- och 1970-talen, fram till i dagens utbildningar vid universitet och högskolor. Den historiska beskrivningen visar på en kraftig expansion av socionomutbildningen, hur utbildningens karaktär av generalistutbildning har vuxit fram samt hur universitetens och högsko-

lornas utrymme för lokal anpassning har ökat över tid. Här redovisas även resultaten från Högskoleverkets och Universitetskanslersämbetets utvärderingar av socionomutbildningen och ämnet socialt arbete under 2000-talet.

Avsnitt 3.2 visar hur socionomexamen presenteras enligt examensordningen, dvs. i bilaga 2 i Högskoleförordningen (1977:263): Socionomexamen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 210 högskolepoäng, motsvarande sju terminers heltidsstudier. De 14 hittillsvarande målen för socionomexamen, presenteras under rubrikerna *Kunskap och förståelse*, *Färdighet och förmåga*, respektive *Värderingsförmåga och förhållningssätt*.

Avsnitt 3.3 och 3.4 bygger på betänkandets bilaga 4 *Socionomers utbildning läsåret 2024/25. Lärosätesbeskrivningar*. I avsnitt 3.3 beskrivs och analyseras hur socionomprogrammet utformas läsåret 2024/25 vid de 19 lärosäten som har rätt att utfärda socionomexamen. Här framgår att vid sidan av examensordningens krav innehåller de lokala socionomprogrammen åtminstone tre gemensamma och bärande delar:

- socialt arbete: programmens huvudområde
- utbildning i juridik: 1–3 kurser, 13,5–30 högskolepoäng (hp) per lärosäte
- verksamhetsförlagd utbildning (VFU): 22–30 hp vid 18 lärosäten, 45 hp vid 1 lärosäte.

Inom socionomprogrammet fanns 9 680 helårsstudenter läsåret 2023/24. Söktrycket är starkt och volymökningen har under senare år varit större inom socionomprogrammet än inom många andra yrkesprogram. Andelen kvinnor bland socionomstudenterna har legat stadigt på cirka 85 procent under de senaste 20 åren, medan åldersfördelningen har förändrats desto mer. Läsåret 2003/04 var 35 procent av studenterna yngre än 25 år, jämfört med 55 procent läsåret 2023/24.

Under de senaste 60 åren har socionomutbildningens karaktär som bred generalistutbildning successivt förstärkts. Programmen karaktäriseras i dag av begrepp som bredd, helhetssyn, komplexitet och integrering. Få av programmen har en uttalad profil. På ett generellt plan uppvisar socionomprogrammen gemensamma drag vid olika lärosäten och anknytningen till examensordningens mål

för socionomexamen är i allmänhet tydlig. På kursnivå är skillnaderna mellan programmen uppenbara, med kursutbud som präglas av de lokala forskningsmiljöerna.

Avsnitt 3.4 innehåller en kartläggning av de tio masterprogram och övriga påbyggnadsprogram, samt annan utbildning med anknytning till socialt arbete, som erbjuds läsåret 2024/25. Avsnittet svarar mot utredningens uppdrag att kartlägga möjligheterna till specialisering i socialt arbete eller motsvarande inom området ungdomsbrottslighet, samt inom andra områden.

Masterexamen i socialt arbete inrättades 2007 och motsvarar 120 hp, två års heltidsstudier. Lsåret 2023/24 fanns 306 registrerade studenter. Sedan starten 2007 har totalt 4 870 studenter varit registrerade inom masterprogrammen och 976 personer har lämnat programmen med examen.

Andra påbyggnadsprogram inom eller i anslutning till socialt arbete är hälso- och sjukvårdskuratorsprogram, psykoterapeutprogram samt lokala program som till exempel kompletterande socionomutbildning för personer med utländsk examen i socialt arbete och socialpedagogiskt arbete inom funktionshinderspolitiken.

Tio av lärosätena även erbjuder även uppdragsutbildningar i socialt arbete under läsåret 2024/25, sammanlagt 17 kurser och ett program.

Kapitel 4. Socionomers arbete – och utmaningar i socionomers arbete

Kapitel 4. Socionomers arbete – och utmaningar i socionomers arbete består tre delar: Avsnitt 4.1 ägnas åt socionomernas arbetsmarknad, arbetsuppgifter och arbetsvillkor. I avsnitt 4.2 ges en bild av det juridiska ramverk som utgör grunden för mycket av det arbete som socionomer utför. Avsnitt 4.3 visar på ett antal centrala samhällsutmaningar som socionomer möter i sitt arbete.

I avsnitt 4.1 beskrivs socionomernas omfattande och breda arbetsmarknad. *Socionom* är en examenstitel som betecknar en person som genomgått socionomutbildning. Det är alltså inte ett yrke. Socionomers vanligaste yrkestitlar är socialsekreterare och kurator (skolkurator respektive hälso- och sjukvårdskurator).

Antalet socionomer har fördubblats på arbetsmarknaden sedan början på 1990-talet, från drygt 20 000 år 1990 till cirka 44 000 år

2022. Samtidigt har andelen socionomer som är offentliganställda legat stadigt på omkring 85 procent sedan 1990-talet. 2019 var 69 procent av socionomerna anställda inom kommunal verksamhet och de flesta socionomer arbetar åtminstone under perioder av sitt yrkesliv inom den kommunala socialtjänsten. De allra flesta, 85 procent eller fler, är kvinnor.

Socionomer är en samverkande profession. Samverkan med andra personer och organisationer kan vara problematisk men är ofta en avgörande förutsättning i socionomers arbete, som anställda inom till exempel socialtjänsten, skolan, hälso- och sjukvården eller kriminalvården.

Det kan också vara en utsatt profession. När socionomers arbetsvillkor uppmärksammas handlar det ofta om den kommunala socialtjänsten och under senare år har det kommit flera mer eller mindre alarmerande rapporter inom detta område. Hög arbetsbelastning, obalans mellan krav och resurser och våldsutsatthet i arbetet är problem som lyfts fram. Den så kallade LVU-kampanjen har väckt särskild uppmärksamhet. Nyexaminerade socionomer framstår som särskilt utsatta.

I socionomers arbete utgör juridiken en grund och ger orientering för myndighetsutövning, utredningsarbete och beslutsfattande. I avsnitt 4.2 behandlas ett 20-tal lagar och internationella konventioner som återkommer i socionomernas arbete inom framför allt kommunernas socialtjänst, men även inom till exempel skolan och hälso- och sjukvården. Av dessa är socialtjänstlagen (SoL) den mest centrala lag som reglerar socialtjänsten.

Socionomers arbete har alltid handlat om att möta samhällsutmaningar, att hantera sociala problem. Vilka de primära utmaningarna är varierar över tid. I avsnitt 4.3.2 redogörs kortfattat för ett antal av de samhällsutmaningar som står i förgrunden i dagens samhälle: segregation och utanförskap, barn som lever i utsatthet, ekonomisk utsatthet och social utsatthet knuten till migration.

Utredningen föreslår förändringar i examensordningen som specifikt anknyter till vissa andra aktuella samhällsutmaningar: mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, äldres livsvillkor samt livsvillkoren för personer med funktionsnedsättning. Som underlag för dessa förslag görs en fördjupad analys i avsnitten 4.3.3–4.3.6.

Kapitel 5. Ungdomsbrottslighet, sociala insatser och straffrättsliga reaktioner

I kapitel 5 ges argument för att examensmålen i socionomutbildningen ska ändras och på så sätt stärka grunden för förebyggande och återfallshindrande socialt arbete med barn och unga som riskerar att utveckla eller fortsätta med normbrytande och/eller kriminellt beteende. Avsnitt 5.1 innehåller en beskrivning av ungdomsbrottslighetens mönster och orsaker. I avsnitt 5.2 presenteras olika förklaringsmodeller och teoretiska perspektiv för att tolka och förstå de bakomliggande skälen till att unga begår brott. I avsnitt 5.3 ges exempel på evidensbaserade metoder, dels med bäring på att förebygga att barn och unga alls börjar begå brott, dels metoder för att motverka och hjälpa unga personer som börjat begå brott kan sluta med det. Kapitlet avslutas med avsnitt 5.4 som innehåller en beskrivning av socialtjänstens roll i påföljdssystemet samt ett barnrättsligt perspektiv på barn som begår brott och samhälleliga reaktioner.

Syftet med kapitlet är inte att vara uttömmande av det som presenteras. Vi försöker ge en relevant och aktuell bild av ungdomsbrottslighetens mönster och orsaker, hur barn och unga kan påverkas genom att socionomer får bättre och mer kunskap både i vilka metoder som fungerar och hur de kan argumentera för sociala insatser i en straffrättslig kontext.

En aspekt av den aktuella samhällsutvecklingen är flödet av barn och unga in i grovt kriminella miljöer. Antalet barn och unga är än så länge relativt lågt men den ökande utvecklingen med att barn socialiseras in i en våldsam brottslighet och cyniskt utnyttjas som lejda barntorpeder är mycket oroväckande och djupt allvarlig. Socionomer har en nyckelroll i att motverka utveckling, vilket kräver både breda och djupa kunskaper om och insikter i ungdomsbrottslighetens mönster och orsaker. Utan att förstå vad som driver barn och unga in i en brottslighet bortom de vanliga ungdomsmissstagen, är förebyggande och motverkande av brott en omöjlig uppgift.

För att förebygga, motverka eller bryta en brottslig utveckling hos barn och unga krävs vidare kunskaper i och om metoder som är effektiva i det avseendet. Även behandlingskunskap är viktig då socionomer utreder problem, föreslår och/eller arbetar med olika typer av behandling för barn och unga. Den nya socialtjänstlagen

med ökade möjligheter att ge en insats utan utredning accentuerar behovet av sådan kunskap.

Dessutom är insikter i och kunskaper om vilka insatser och metoder som kan vara ineffektiva, kontraproduktiva eller skadliga också helt centralt för ett framgångsrikt socialt arbete. Samhället ska inte utsätta barn och unga för insatser som är verkningslösa eller skadliga.

Skolkuratorer behöver adekvat utbildning för att kunna samtala med barn och unga och deras föräldrar i skolan om till exempel risken för att barn dras in i kriminella miljöer och hur de kan motverka det i familjen, liksom i rollen som samverkanspart med andra myndigheter.

Socionomens roll i rättssystemet kräver också djupare kunskap då de har en central roll i rättssystemet i samband med polisförhör, häktning och när unga döms i domstol. Här finns samtidigt en inbyggd konflikt ur ett bredare samhällsperspektiv mellan rättvisa och proportionerliga straff utifrån brottslighetens straffvärde och effektiva sociala vårdinsatser utifrån barns och ungas behov. De metoder som får starkast vetenskapligt stöd och som verkar vara effektiva i brottsförebyggande eller behandlande mening, kan ur ett straffrättsligt perspektiv framstå som otillräckliga.

Utredningens uppfattning är att socionomer genom en förstärkt kunskap ska kunna argumentera för insatser för barn som begår brott på ett mer trovärdigt sätt i straffrättsliga sammanhang. I det ligger att kunna erbjuda relevanta alternativ till onödigt ingripande påföljder för barn och unga om det är möjligt. Vägen till det går genom förbättrade kunskaper i att arbeta mer effektivt för unga lagöverträdare och, när så är möjligt och relevant, argumentera för det sociala perspektivet och i förlängningen utgöra ett för åklagare och domstolar mer trovärdigt alternativ till andra ungdomspåföljder.

Socionomers legitimitet att arbeta med utsatta barn och unga, en växande del med grovt kriminellt beteende, förutsätter att de är relevant rustade för den mycket komplexa uppgiften. Det kräver ibland vissa specialiserade kunskaper på avancerad utbildningsnivå. Majoriteten av lärosätena erbjuder inte det. Således finns ett behov av att lärosätena skapar integrerade kurser på avancerad nivå som innehåller ämnesintegrerade studier med inriktning mot socialt arbete med barn och unga i kriminella miljöer. Endast en mindre andel, drygt 2,5 procent, av examinerade socionomer fortsätter dock

att studera på avancerad nivå vilket är mycket lågt jämfört med till exempel sjuksköterskor där andelen som vidareutbildar sig på avancerad nivå är en bit över 50 procent. Argument som framkommit i utredningen från fältet är att det inte lönar sig: man får ingen belöning eller nedsättning i arbetstid, inga karriärvägar eller bättre löneutveckling som svarar mot ansträngningen.

Av de skälen ser vi det som tveksamt att lärosätena, utan att detta klarlagts, ytterligare åläggs att skapa sådana kurser i större omfattning. Vi adresserar frågan ytterligare i kapitel 7.

Kapitel 6. Utredningens förslag och överväganden samt konsekvenser av utredningens förslag

I kapitel 6. Utredningens förslag och överväganden samt konsekvenser av utredningens förslag grupperas utredningens förslag på förändringar i examensordningen samt övriga förslag under fyra rubriker, tillsammans med utredningens överväganden (Utredningens förändringsförslag är kursiverade):

Aktuella samhällsutmaningar

Förslag på förändringar i examensordningen:

För socionomexamen ska studenten

- *visa kunskap om aktuella samhällsutmaningar inom området*
- *visa kunskap om områdets vetenskapliga grund samt kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, samt kunskap om sambandet mellan vetenskap och beprövad erfarenhet och sambandets betydelse för yrkesutövningen*
- *visa kunskap om barns behov och sådana samhälls- och familjeförhållanden som påverkar barns, ungas, kvinnors, mäns, och äldres livsbetingelser, samt kunskap om hur funktionsnedsättningar påverkar människors livsbetingelser*
- *visa kunskap om och förståelse för hur social utsatthet, normbrytande beteende och ungdomskriminalitet kan förebyggas och hur återfall i brott kan motverkas*

- visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, *samt om hedersrelaterat våld och förtryck.*

Arbetsätt och samverkan

Förslag på förändringar i examensordningen:

För socionomexamen ska studenten

- visa förmåga att utveckla och genomföra socialt arbete på olika nivåer i samhället i samarbete med de människor som berörs, *samt med närstående*
- *visa förmåga till lagarbete och samverkan med andra yrkesgrupper*
- *visa förmåga att leda, planera och samordna arbete inom området*
- *visa förmåga att kritiskt granska, bedöma och använda relevant information samt att diskutera nya fakta, företeelser och frågeställningar med olika grupper och därmed bidra till utveckling av yrket och verksamheten.*

Utbildning i juridik

Förslag på förändringar i examensordningen:

För socionomexamen ska studenten

- visa förmåga att *utifrån relevant kunskap tillämpa författningar inom ramen för socialt arbete*
- *inom ramen för kursfordringarna, ha fullgjort utbildning i juridik om minst 30 högskolepoäng.*

Verksamhetsförlagd utbildning

Förslag på förändringar i examensordningen:

För socionomexamen ska studenten

- *inom ramen för kursfordringarna, ha fullgjort handledd verksamhetsförlagd utbildning om minst 30 högskolepoäng.*

Förslag till regeringen, vid sidan av examensordningen:

- *Även socionomprogrammets verksamhetsförlagda utbildning ska kunna avräknas mot utbildningsområdet verksamhetsförlagd utbildning.*

Förslag till Förbundet Sveriges Socionomutbildningar (FSSOC):

- *Utveckla och ansvara för en nationell struktur för samverkan för att tillse att utbildningsplatser för verksamhetsförlagd utbildning kan tillgodoses.*

Förslag till universitet och högskolor:

- *Besluta om alternativt urval baserat på arbetslivserfarenhet för tillträde till socionomprogrammet.*

Kapitel 7. Frågor och förslag utanför utredningens direktiv

I Kapitel 7 *Frågor och förslag utanför utredningens direktiv* föreslår vi att regeringen tillsätter ytterligare en utredning om socionomutbildningen, som arbetar vidare utifrån de förslag och överväganden som presenteras i detta betänkande. Den nya utredningen bör få i uppdrag att utreda frågan om hur en förlängd socionomutbildning som avslutas med en examen på avancerad nivå kan svara mot de kompetensbehov som framför allt yrkesverksamma socionomer har, och även mot de kompetensbehov som finns inom högskolan.

Utredningen konstaterar även att det egentligen spelar liten roll hur kvalificerad och relevant kunskap socionomprogrammen än erbjuder om inte studenterna får med sig den kunskapen när de lämnar utbildningen. I det sammanhanget är utbildningens kravnivåer avgörande, dvs. de faktiska krav som ställs på studenterna och deras studieresultat genom en adekvat studietakt, ett kvalificerat innehåll i undervisningen samt adekvata examinationsformer/adekvat bedömning av studenternas kunskaper.

UKÄ genomför under 2025–2026 en utvärdering av utbildningar som leder till socionomexamen. Utredningens föreslår att UKÄ särskilt uppmärksammar kravnivåerna, samt lärosätenas förutsättningar att upprätthålla fullgoda kravnivåer inom utbildningen, inom ramen för denna utvärdering.

Datum: 2025-05-16

Ärendenummer: SLK-2025-00354

Utbildningsdepartementet

u.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: u.uh.remissvar@regeringskansliet.se

Diarienummer: U2025/00722

Göteborgs Stads yttrande över betänkandet En socionomutbildning i tiden (SOU 2025:27)

Göteborgs Stad tillstyrker förslagen och yttrar sig över utredningen med de synpunkter som lämnas nedan.

Göteborgs Stad välkomnar de förstärkta examensmålen. Det är positivt att betänkandet betonar behovet av kunskap om social utsatthet, samverkan, ledarskap samt vetenskaplig och erfarenhetsbaserad förankring. Det är positivt att examensmålen breddas till att omfatta frågor om ungdomskriminalitet, hedersrelaterat våld och normbrytande beteenden, men dessa teman måste integreras i utbildningen på ett sätt som speglar hur olika former av utsatthet samverkar. Utan ett helhetsperspektiv som beaktar individers varierande livsvillkor och bakgrunder riskerar viktiga samband att förbises. Det är särskilt viktigt att utbildningen stärker kunskapen om psykisk ohälsa, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och hur dessa kan samvariera med andra former av social utsatthet. Programmet bör även genomsyras av ett livsloppsperspektiv, där sambandet mellan tidiga livsvillkor och senare utsatthet synliggörs och tas på allvar. Praktisk träning och mognad måste genomsyra hela utbildningen, även teoretiska kurser behöver tydligt kopplas till yrkets praktiska utmaningar.

Utredningen föreslår en komplettering av det nuvarande examensmålet "visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer" med tillägget "...samt om hedersrelaterat våld och förtryck." Göteborgs Stad anser att denna utvidgning är välmotiverad, men menar att examensmålet även bör omfatta kunskap om sexuell exploatering, prostitution och människohandel. Socionomer behöver stärkas i sin kunskap om dessa företeelser för att kunna identifiera och bemöta komplex utsatthet, ge rätt stöd till drabbade och bidra till ett effektivt samordnat skydd.

Göteborgs Stad anser också att det examensmål som rör förståelse för barns behov samt samhälls- och familjeförhållanden som påverkar kvinnors och mäns livsvillkor bör utökas inte enbart med kunskap om äldres livsbetingelser och om hur funktionsnedsättningar påverkar livsvillkor, utan även med kunskap om hbtqi-personers livsbetingelser. Hbtqi-personer stigmatiseras fortfarande och utsätts för diskriminering. En sådan breddning skulle stärka socionomers förmåga att arbeta inkluderande, professionellt och rättssäkert.

Förslaget om att VFU ska omfatta minst 30 högskolepoäng och ges särskild status i resursfördelningen är positivt. För att intentionerna ska kunna förverkligas krävs dock tydlig ansvarsfördelning mellan lärosäten och kommuner samt långsiktig statlig finansiering. Genomförandet kräver att lärosäten ersätter verksamheterna ekonomiskt. Det är idag svårt att utse handledare till studenter på grund av hög arbetsbelastning. Ekonomisk ersättning förbättrar förutsättningarna för kvalitativ handledning.

Vidare ser Göteborgs Stad positivt på möjligheten till alternativt urval vid antagning, särskilt för sökande med yrkeslivserfarenhet inom socialt arbete och hög personlig mognad. Detta kan bidra till ökad mångfald, stärkt kompetensförsörjning och minskad personalomsättning.

Slutligen vill Göteborgs Stad framhålla att förslaget om att utreda ett förlängt socionomprogram samt möjligheten till specialistinriktningar är välkommet. Det är viktigt att en sådan utredning sker i nära samverkan med kommuner och andra arbetsgivare för att säkerställa att utbildningen möter verksamheternas behov av fördjupad kompetens.

Göteborgs kommunstyrelse